

Forskare sågar förslag till ny psykiatrilag

Lagförslaget är inte rättssäkert och riskerar att leda till diskriminering av dem som lider av en psykisk störning. Det innebär ett brott mot grundprincipen att vård så långt som möjligt ska bygga på frivillighet och medbestämmande.

Det skriver en forskargrupp vid Göteborgs universitet i sitt remissvar till regeringen.

*– Förslaget har stora brister och bygger på fördomar om att psykisk sjuka skulle vara särskilt oberäkneliga och farliga. Det är en tillbakagång till ett system vi övergav för 20 år sedan, säger **Henrik Anckarsäter**, professor i rättspsykiatri.*

I våras presenterade psykiatrilagsutredningen sitt slutbetänkande som nu är ute på remiss. Göteborgs universitets remissvar har författats av en tvärvetenskaplig forskargrupp vid Centre for Ethics, Law and Health (CELAM). Centrumbildningen rymmer företrädare för rättspsykiatri, psykologi, rätts- och moralfilosofi, etik och juridik.

Enligt förslaget ska all lagstiftning som rör psykiatrisk tvångsvård samlas i en lag. Förslaget innebär att ribban för tvångsvård sänks, både inom rättspsykiatrin och övrig psykiatrisk vård. Bland annat ska fler tvångsåtgärder kunna sättas in i ett tidigt skede även i öppenvård.

*– Det öppnar för stora intrång i integriteten. Det skulle kunna innebära att läkaren bestämmer till exempel vem patienten får träffa eller att patienten ska tvingas genomföra drogtest i bostaden. Det är åtgärder som så långt möjligt bör bygga på frivillighet och inte tvång, säger **Henrik Anckarsäter**.*

Kriterierna för tvångsvård ska vara dels vårdbehovet, men även om en patient anses vara en fara för sig själv eller andra. Utredaren föreslår också att en tvångsåtgärdsnämnd inrättas som ska kunna godkänna tvångsåtgärder utöver de som preciseras i lagtexten, något som enligt Henrik Anckarsäter riskerar att öppna upp för en godtycklig användning av tvång.

– Idag används tvångsåtgärder som låsta handskar, hjälmar eller midjebälten inom vården, utan att det finns lagstöd för det. Inte minst drabbar det unga kvinnor med självskadebeteende. Skulle de besluten fattas av en nämnd utan att åtgärderna specificeras i lagen är risken stor att tvång används än mer godtyckligt, samtidigt som det saknas forskning som visar att tvång leder till långsiktiga förbättringar för patienterna, säger Henrik Anckarsäter.

Enligt Henrik Anckarsäter är just unga kvinnor med självskadebeteende en patientgrupp som riskerar att drabbas om utredarens förslag blir verklighet:

– Men den kliniska erfarenheten visar att mer tvång kan leda till en upptrappning av våld samtidigt som tvångsåtgärderna kan bli en del av det självskadande beteendet. Det finns ingen forskning som visar att patienter blir friskare av mer tvång.

Rättspsykiatrisk vård bör avskaffas, enligt utredaren. Istället återinförs begreppet tillräknelig som grund för om någon ska kunna dömas för ett brott. Det innebär i korthet att:

Den som anses tillräknelig när brottet begås kunna dömas till fängelse.

Den som inte anses tillräknelig ska inte dömas överhuvudtaget. Den som bedöms som tillräknelig men ändå har psykiska problem ska vårdas inom sluten psykiatrisk vård och sedan föras över till fängelse för att avtjäna återstoden av straffet när vården är avslutad.

Utredaren föreslår också att det införs "särskilda skyddsåtgärder" som är en ny form av omhändertagande. Åtgärderna ska kunna sättas in för den som avtjänat ett fängelsestraff men ändå anses vara i behov av vård. Något som även det kritiserats av forskarna inom Celam.

– Det skulle vara ett märkligt mellanting mellan vård, straff och förebyggande insatser som endast kan drabba den med en psykiatrisk diagnos. Grunden skulle vara bedömningar om farlighet, men återigen – det saknas forskningsstöd för att psykiskt sjuka skulle vara mer benägna till återfallsbrottslighet än andra. Förslaget skulle innebära att diskriminering av psykisk sjuka skrivs in i lagen.

Lagstiftningen kring rättspsykiatrisk tvångsvård behöver reformeras, enligt Henrik Anckarsäter. Det gäller bland annat dagens system med särskild utskrivningsprövning som har visat sig leda till mycket långa vårdtider. Men det nu liggande förslaget riskerar enligt honom snarare att förvärra problemen än lösa dem.

– Särskilt allvarligt är att förslaget inte är rättssäkert och bryter mot grundläggande principer om likhet inför lagen, säger Henrik Anckarsäter.

Göteborgs universitets remissvar på utredningen Psykiatrin och lagen – tvångsvård, straffansvar och samhällsskydd (SOU 2012:17) har tagits fram av en forskargrupp vid Celam – Centre for Ethics, Law and Mental Health vid Göteborgs universitet. Författare är: Tova Bennet, Jur. kand, Susanna Radovic, FD, Universitetslektor i teoretisk filosofi, Henrik Anckarsäter, MD, Professor/universitetssjukhusöverläkare i Rättspsykiatri, Christian Munthe, FD, Professor i praktisk filosofi, Thomas Nilsson FD, Universitetslektor/Leg. Psykolog.

[Läs Göteborgs universitets remissvar](#) på SOU 2012 17:12 *Psykiatrin och lagen – tvångsvård, straffansvar och*

samhällsskydd.